

BADIIY ASARLARDAGI RAMZLARNING LINGVOPOETIK TADQIQI

Xumora Usmanova

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti dotsenti v.b.

e-mail: usmanovaxumora18@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqola tilshunoslikda ramzlarning o'rganilishi, lingvopoetik xususiyatlari, badiiy matndagi o'rni va ahamiyatini tadqiq qilishga bag'ishlangan bo'lib, ularning madaniy va ijtimoiy kontekstdagi eng muhim funksiyalarini aniqlashga yo'naltirilgan.

Shuningdek, lingvopoetikada ramzlarning ma'naviy va estetik kuchini faqat adabiyotda emas, balki kundalik tilda ham qanday qo'llanilishiga e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar: tilshunoslik, lingvopoetika, ramz, adabiyot, ritm, metafora, semantik, kontekst.

Annotation. This article is aimed at studying the linguistic and linguistics features of symbols, their place and significance in linguistics, identifying their most important functions in the cultural and social context.

Also, in linguopoetics, attention is paid to how the spiritual and aesthetic power of symbols is applied not only in literature, but also in everyday language.

Keywords: linguistics, linguopoetics, symbol, literature, rhythm, metafora, semantic, context.

Maks Polyakov va boshqa tilshunoslik va adabiyotshunoslik mutaxassislari lingvopoetikaga aniq ta'rif beradi va u bilan bog'liq tushunchalarni izohlaydilar. Lingvopoetika, umuman olganda, til va poeziyaning o'zaro aloqasini o'rganadi, shuningdek, she'riyatning ramziy va obrazli xislatlarini aniqlashga qaratilgan ilmiy yo'nalish hisoblanadi.

Maqolaning asosiy maqsadi tilshunoslikda lingvopoetika va ramzning o'rni va ularning o'zaro qo'llanilishdagi ahamiyati o'rganiladi.

Lingvopoetika – bu adabiyotshunoslik va tilshunoslikning yangi yo'nalishlaridan biri bo'lib, u til va adabiyotning san'at yoki estetika bilan bog'liq tomonlarini o'rganadi. Ramzlar esa, tilda va adabiyotda ma'noni shakllantirish, axborotni uzatish va insonlar o'rtasida xabardorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Lingvopoetika va ramzlar tilshunoslikda alohida ahamiyatga ega bo'lib, ularning o'rni

va ahamiyati tilning leksik, grammatik va semantik strukturalarini tahlil qilishda namoyon bo'ladi¹.

Lingvopoetika tilning estetik funksiyasini va poetik xususiyatlarini o'rganishga qaratilgan. Bu yo'nalish adabiy tildagi ijodiy qo'llanmalarining strukturasini, mavzu va obrazlarning ishlab chiqilishi, shuningdek, tilning san'at bilan bog'liq bo'lgan o'lchamlarini tahlil qiladi. Lingvopoetikada tilning semantik va grammatik imkoniyatlari, shuningdek, metaforalar, giperbola, allegoriya va boshqa poetik usullar muhim rol o'ynaydi.

Lingvopoetika tilshunoslikda yangi yondashuvlar va nazariyalarni olib keldi. Mazkur yondashuv leksika va grammatikadan tashqari, jumla va paragraf darajasida ham estetik analizni amalga oshirishga imkon beradi. Bu esa adabiyotshunoslik va tilshunoslik o'rtasidagi chegaralarni shirinlashtirib, san'at va tilning o'zaro munosabatlarini mustahkamlashga xizmat qiladi².

Lingvopoetika poetik matnlarning tilini tadqiq qiladi va uning estetik ta'sirini aniqlashga harakat qiladi. Uning nazariy asoslari XIX–XX asrlarda shakllangan. Lingvopoetikada til va poeziyaning chuqur aloqasini ko'rsatish uchun, har ikki sohadagi nazariy tadqiqotlar birlashadi³.

Yu. M. Lotman "Poetika" va "Madaniyat teoriyasi" asarlarida poetika va estetikadagi tilning o'rnini tahlil etgan. Uning ishlarida tilning tuzilishi va undagi simvolik ma'nolarga asoslangan izlanishlar muhim ahamiyatga ega.

Roman Yakobson tilning poetik xususiyatlarini tushuntirgan ilmiy tadqiqotlari bilan tanilgan. Yakobsonning "Tili va poetika" mavzusidagi tadqiqotlari lingvopoetikaning yangi bosqichini boshlagan. U poeziyada tilning ma'nosidan tashqari, ovozlar va strukturalar orqali ham ta'sir ko'rsata olishini ko'rsatgan.

Mixail Baxtin dialoglik va tilni ijodiy samarada qo'llashga doir qarashlari lingvopoetikani o'rganishda muhimligini yoritgan holda ushbu ishlarning barchasi lingvopoetikani nazariy jihatdan keng ko'lamda tadqiq etdi.

Lingvopoetika, shuningdek, poetik tilning o'zgaruvchan va ijodiy xususiyatlariga urg'u beradi. Poeziyada tilni qanday qilib haddan tashqari ifodali va obrazli foydalanish mumkinligi tushuntiriladi. A. Vejbiskiy va Y. Tinyanovlar nazariyasida lingvopoetika poeziyada grammatik va fonetik strukturalarning aralashuvi, ularning amalga oshirilishini, shu jumladan, rifma va metrikaning ta'sirini ko'rsatishga urg'u bergan.

Lingvopoetika semantik ma'nolarga bo'lgan e'tibori bilan ham ajralib turadi. Bu sohada Ferdinand de Sossyur va Jak Derrida kabi olimlarning fikrlari o'rin oladi. Ular

¹ Нурмонов А., Пскандарова Ш. Тилшунослик назарияси. - Тош кет: Фан, 2008.

² Ашурова З.Ш. Лингвопоэтик тадқиқотларнинг асосий тамойил ва йўналиши. Мақоладан. 2022

³ Козеняшева Л.М. Лингвопоэтические средства создания образа слуги в английской литературе XIX-XX веков. Автореф кандидат. фил. наук. – Самара. 2006. С.8.

tilning ma'no, ishora va strukturalar orqali qanday hissiyot va ta'sirlarni keltirib chiqarishini izohlaydi.

Lingvopoetika tilning ovoz va ritm xususiyatlari orqali poeziyadagi vizual va audiovizual ta'sirlarini aniqlashga harakat qiladi. M.M. Baxtinning ijodi shubhasiz, shu sohadagi muhim qadam bo'lib, ritm va ovozning to'g'ri kelishishi, so'zlarning tasviriy yoki emosiyali ta'siri to'g'risidagi o'rganishlarini o'z ichiga olgan. Sergey Bocharovning "Til va poeziya: ritm va sintaksis" yoki Dmitriy Lixachyovning yozishlaridagi ma'naviy va adabiy vositalar orqali ovoz va shaklning ahamiyati haqidagi tahlillar lingvopoetikani yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi.

XXI asrning boshlarida lingvopoetikada yangi yo'nalishlar paydo bo'ldi. Modern va postmodern adiblari orasida til va poeziyaning transformatsiyasiga oid ko'plab izlanishlar mavjud. Nikolas Rolinson va Larri Snayderning tadqiqotlari lingvopoetikada yangi fenomenlar, masalan, "metafizik poeziya" va "metamodern"dagi tilning ishlatilishiga alohida e'tibor qaratgan. Ular poeziyada tilning eksperimental qo'llanilishi kontekstlardan chiqishini tadqiq etishgan.

Lingvopoetika o'zbek tilshunosligida ham o'z o'rniga ega bo'lgan holda ma'lumotlarga qaraganda bu sohaning shakllanishi va o'zbek tilshunosligida o'zining ilk qadamlarini qo'yganlari ko'p jihatdan XX asrning 60-70-yillaridan boshlangan. Lingvopoetika o'zbek tili va adabiyotida asosan sho'ro davrida va istiqoldan keyingi zamonlarda keng rivojlandi.

O'zbek tilida lingvopoetikaga oid ilk tadqiqotlar asosan poeziya va tilning estetik, ritmik, leksik va semantik xususiyatlarini tadqiq etishga qaratilgan bo'lib, ilk bor o'zbek tilshunosligida lingvopoetika asosan adabiyotshunoslik va tilshunoslik sohasidagi ilmiy ishlarda tadqiq etilgan. Bu tadqiqotlar poetik tekstlar, shu jumladan, xalq og'zaki adabiyoti, shoirlar asarlarida tilning strukturasini, ma'no so'z ishini va estetik ta'sirini o'rganishga qaratilgan⁴.

M.M.Raxmatullayev o'zbek tilida lingvopoetik nazariyani shakllantirishdagi muhim tadqiqotchilardan biridir. Uning ilmiy ishlari o'zbek poeziyasida tilning ijodiy va ijobiy ta'sirini o'rganishga qaratilgan. "O'zbek poeziyasida til va estetika" kabi tadqiqotlarda u poeziyada tilning metaforalar, alliteratsiya va assonans kabi xususiyatlaridan foydalanilishini tahlil qilgan. Yana bir o'zbek lingvopoetikasi bo'yicha olimlardan biri N. X. Davronov o'zining tadqiqot ishini o'zbek tilida metafora, simvol va leksik-stilistik usullarning poeziyada qanday ishlatilishini aniqlagan. Davronovning ishlarida rifma, ohang va ritmning poetik ta'siriga oid nuqtayi nazarlar ishlangan.

Sh.Ergashev va Sh.Abdullaev kabi olimlar lingvopoetikadagi rivojlanishlarga o'z ulushlarini qo'shish bilan birgalikda o'zbek poeziyasining leksik va grammatik

⁴ Шахматов, А. А. Лингвопoeтика ва рамзлар — Тошкент: Академия. (2018).

xususiyatlarini, shuningdek, metafora, simvol, rifma va ritmning poetik shakllarini tahlil etdilar.

Tilshunoslikda lingvopoetika sohasiga o'zgacha hissa qo'shgan etuk olimlardan o'zbek adabiyoti va tilshunosligida muhim o'ringa ega bo'lgan olim va adiblardan Ma'ruf Yo'ldoshevning hissasi beqiyosdir. M.Yo'ldoshevning adabiyotshunoslik va lingvopoetika sohasidagi tadqiqotlari til va poeziyaning ijodiy, estetik va ma'naviy elementlarini tushunishga yordam bergan. M.Yo'ldoshevning lingvopoetikadagi asosiy ishi til va poeziyaning o'zaro aloqasini tadqiq qilishga qaratilgan bo'lib, o'zbek poeziyasining til va formadagi mahsus xususiyatlarini ilmiy nuqtayi nazardan aniqlashga harakat qilgan. Olimning asarlarida leksika, grammatika, rifma, ritm, metaforalar va simvollar kabi poetik elementlarning o'rni va ularning estetik ta'siri kabi muammolarga e'tibor qaratiladi⁵.

M.Yo'ldoshev lingvopoetikada tiling ijodiy foydalanilishiga alohida e'tibor qaratadi. Uning tadqiqotlarida tilning har bir elementining, masalan, so'zlarning tanlovi va ritmik strukturaning poetik mazmun va estetika bilan qanday bog'lanishini aniqlashga harakat qilingan. Uning fikricha, til nafaqat kommunikasiya vositasi, balki san'atning muhim qismi bo'lib, poeziyada har bir so'z va unga beriladigan ma'no katta ahamiyatga ega. Shuningdek, poeziyada tilning leksik xususiyatlari, alliteratsiya, assonans, rifma, obraz va metaforalar kabi poetik texnologiyalar qanday foydalanilishi aniqlanadi. Olim o'z tadqiqotlarida leksik va grammatik usullarning poeziyadagi ta'sirini, poetik so'zlarning qanday emosional va estetik ta'sir ko'rsatishini ilmiy ravishda ko'rsatib o'tgan. M.Yo'ldoshevning lingvopoetikadagi asosi, o'zbek adabiyoti va poeziyasining tarixiy va madaniy kontekstiga asoslangan leksik va semantik tadqiqotlardir. Uning fikricha, poeziyada ishlatiladigan metaforalar va simvollar mafkuraviy va madaniy konteksti bilan chambarchas bog'langan. U o'z tadqiqotlarida o'zbek xalqining mifologik va madaniy an'alarini va ularning poeziyadagi ahamiyatini ko'rsatgan⁶.

Yuqorida keltirilgan tadqiqotlardan ko'rinib turibdiki lingvopoetika poeziya va tilning o'zaro ta'sirini, ularning tuzilish va ma'no olishini aniqlashda muhim o'rin tutadi. Bu sohadagi tadqiqotlar til va adabiyotning o'zaro integratsiyasiga asoslanib, tilning poetik va estetik imkoniyatlarini keng muhokama etadi. Ushbu fanning o'rganilishi nafaqat tilshunoslik, balki adabiyotshunoslik, psixologiya va madaniyat tadqiqotlariga ham qo'shish muhimdir.

Lingvopoetika tilshunoslikning muhimiga aylangan, chunki u til va adabiyotning estetik qirrasini o'rganish, she'riyotda va adabiy asarlarda ishlatiladigan ramzlarni aniqlashga xizmat qiladi. Unda simmetriya, metafora, obrazlar va ramzlar

⁵ Йўлдошев М. “Бадий матн лингвопоэтикаси”. Ўзбекистон Республикаси ФА «Фан» нашриёти, 2008 йил. 160 б.

⁶ Йўлдошев М. Бадий матн ва унинг лингвопоэтик таҳлили. Ўзбекистон Республикаси ФА “Фан” нашриёти, 2007 йил. 125 б.

orasidagi bog'liqliklarni tushunishga intiladi, shunga ko'ra lingvopoetika tilshunoslik sohasida bir tomondan poeziyani, boshqa tomondan esa ma'noni tushunishga yordam beradi. Lingvopoetika tilshunoslikda muhim o'rin tutadi, chunki u tilning poetik va estetik shakllarini, simvol va ramzlarini, shuningdek, ularning ma'nolarini aniqlashga yordam beradi. Bu soha adabiyotshunoslik va tilshunoslik orasidagi chegaralarni belgilaydi va poetika va simvollarning tildagi amaliyotlarini tadqiq qiladi. Tildagi amaliyotlarini tadqiq qilish orqali ramzlar o'rganiladi⁷.

Tilshunoslikda ramzlar – tilimizdagi ma'nolarni tashuvchi yoki belgilovchi elementlardir. Ular, asosan, belgilar, so'zlar, unsurlar va belgili bir konseptlarni ifodalaydigan simbolik vositalarni o'z ichiga oladi. Ramzlarning o'rni va ahamiyati tilshunoslikda shunchaki tilning funksiyalarini amalga oshirishda emas, balki insonning ma'naviy va madaniy jihatdan ham shakllanishida muhim rol o'ynaydi.

Tilshunoslikda ramzlarning asosiy ahamiyati, ularning ma'noni tashishdagi o'rnidan kelib chiqib, ramzlar orqali har bir so'z, so'z birikmasi yoki tilning boshqa unsurlari ma'lum ma'noni anglatadi. Ramzlar bilan ishlash tilning semantik strukturasi tushunishga yordam beradi.

Ramzlar tilning madaniy va ijtimoiy kontekstida ham muhim ahamiyatga ega. Ma'lum bir tildagi ramzlar, o'z navbatida, uning nasabi va taraqqiyotiga ta'sir ko'rsatadi.

Masalan, bir tildagi ramzlar insonlarning tarixi, an'analari va ularning dunyoqarashlarini ifodalayotgan bo'lishi mumkin. Ramzlar, tilni ishlatish va bir-biriga tushunishning asosiy vositasi bo'lib xizmat qiladi. Til orqali insonlar orasida muloqotni ta'minlashda ramzlar ahamiyatli va zarurdir. Shuningdek, ramzlar har xil tillarda va turli madaniyatlarda turlicha ma'no bildirishi mumkin, bu muloqotdagi tushunmovchiliklarga ham olib kelishi mumkin. Ramzlar tilshunoslikda logik va strukturaviy elementlar sifatida ham ko'riladi. Ularning tuzilishi va tashkillanishi tilning grammatik va leksik aspektlarini tushunishga yordam beradi.

Tilshunoslikda, ramzlar orasida miflar va ramzlarning ajralishiga ham alohida e'tibor beriladi. Miflar, ko'pincha, ramzlar orqali ijodkorlarning yoki madaniy guruhlarning ijodiy tasvirlarini ko'rsatishi mumkin. Shu tariqa, tilshunoslikda ramzlarning o'rni va ahamiyati tilning faoliyatiga ta'sir ko'rsatishdan tashqari, xuddi lingvopoetika kabi unga aloqador boshqa sohalar, masalan, madaniyat, ijtimoiy munosabatlar va psixologiyaga ham chuqur ta'sir o'tkazadi. Aynan lingvopoetikada ramzlarni o'rganish, asosan, til va adabiyotning yanada chuqur ma'noni anglatish va ta'sir o'tkazish vositasi sifatida xizmat qiladi.

Ramzlar — bu biror ma'noni belgilaydigan va uning belgilangan mazmunini kontekstga mos ravishda o'ziga xos shaklda ifodalayotgan elementlardir. Lingvopoetika ramzlarni o'rganish orqali adabiy asarlarning ma'nolarini, ularning

⁷ Ашурова З. Лингвопоэтик таджикотларнинг асосий тамойил ва йўналиши. Т., 2022

simvolik kontekstiga asoslangan **teranligini**, ijodiy hossalarni aniqlashga xizmat qiladi.

Tilshunoslikda ramzlarning ahamiyatligini kategoriyalarga bo'lingan holda tahlil qilib o'rganish maqsadga muvofiqdir va ular quyidagicha o'rganiladi.

✓ **Til va ma'no:** Ramzlar, to'liq va aniq ma'nolarni ifodalashning muhim vositasidir. Ular murakkab va ko'p qirrali ma'nolarni, ko'rinmas va nomayon omillarni o'z ichiga olishi mumkin.

✓ **Ijodiy va estetik vosita:** Ramzlar adabiyotda ko'pincha yoritilgan mavzularni, muhitni va personajlarni chuqurroq tushunishga yordam beradi. Ularning qo'llanilishi asarning estetik qiymatini oshiradi, tinglovchini yanada yaqinroq va yorqinroq hislar bilan bog'laydi.

✓ **Ma'naviy va simvolik ma'nolar:** Ramzlar odatda adabiy asarlarda muayyan voqealar yoki personajlarning simvolik ko'rinishlari sifatida ishlatilishi mumkin. Masalan, "qo'rquv" ramzi qora yoki tunni anglatishi mumkin, shu bilan birga, u o'zgarish, xavf yoki yomonlik ramziga aylanishi mumkin.

✓ **Tarixiy va madaniy kontekst:** Ramzlar ko'pincha muayyan madaniy va tarixi muhitlar bilan bog'liq bo'lib, ularning mazmuni turli xalqlar va millatlar o'rtasida farqlanishi mumkin. Lingvopoetikada ramzlarni o'rganish, shu bilan birga, tilning madaniy ta'riflarini ham aniqlashga yordam beradi.

✓ **Psixologik ta'sir:** Ramzlar inson psixologiyasiga ham ta'sir ko'rsatadi. Ular aniq va yoritilgan his-tuyg'ularni izohlash, odamlar o'rtasida umumiy his-tuyg'ularni yaratish uchun ishlatiladi⁸.

Yuqorida berilgan ta'riflardan xulosa qilib aytadigan bo'lsak, lingvopoetika tilning bezagi, badiiyligini shakllantirib bersa, ramz ularga sayqal beradi. Va albatta lingvopoetikada ham ramzlarning o'rganilishi ahamiyatlidir.

Lingvopoetikada ramzlarni o'rganish, shuningdek, ramzlarning adabiy yoki ijodiy ishlatilishini tushunish orqali biz til va adabiyotni kengroq va murakkabroq anglashga intilmoqdamiz. Bu jarayon san'atning umumiy jarayonlari bilan bog'liq bo'lib, uning ijodiy nuqtayi nazaridan ahamiyatlidir. Shu yo'sinda aynan she'riyatda bu ikki sohani o'zaro mutanosib ekanliklarini tahlil etiladi.

She'riyatda lingvopoetika va ramzlar o'rtasidagi o'zaro aloqa ijodiy jarayonning muhim jihatlaridan biridir. She'riyatda til va simvolizmning murakkab o'zaro ta'siri, ramzlar orqali ma'noning chuqurlashuvi va estetik ta'sirni yaratishga qaratilgan. She'rda lingvopoetik ramzlar ko'pincha yoritilgan maqsad va mavzularni, shuningdek, inson ma'naviyati, ruhiyati va dunyoqarashini izohlash uchun ishlatiladi.

She'riyatda lingvopoetika va ramzlarning ahamiyati quyidagicha tasniflanadi.

⁸ Ковалев, В. И. Рамзлар ва уларнинг тилдаги ролини таҳлил қилиш — Санкт-Петербург: Наука. 2015.

✓ **Til va simbolizm:** She'riyatda til va ramzlar odatda simbolik ma'nolarni ifodalaydi. Biror ibora yoki tasvir ko'p ma'noda ishlatilishi mumkin va har bir tinglovchi uni turli kontekstda tushunishi mumkin. Masalan, "gul" ramzi vatan, muhabbat yoki sog'lomlik ramzi sifatida qo'llanilsa-da, qo'llanilgan gullarning rang umuman qarama-qarshi ma'nolarni yoki bo'lmasa shunga o'xshash ma'nolarni anglatishi mumkin. Qizil, alvon atirgullar sevgi, oq va sariq atirgullar xastalik yoki bevafoqlikni ifodalaydi. Bu ramzlarning bir nechta ma'nolarini qamrab olish yoki tinglovchining ichki dunyosiga ta'sir ko'rsatish shart.

✓ **Psixologik va emotsional ta'sir:** She'rda ramzlar ko'pincha uyat, qayg'u, hayajon va umid kabi kuchli emosiyalarni anglatadi. Lingvopoetika she'rdagi ramzlarning **psixoemotsional** kontekstiga diqqat qaratar ekan, u kishining histuyg'ulariga, olamni his qilishga va tafakkurga ta'sir o'tkazadi. Masalan, "tundagi yolg'iz yo'l" ramzi g'am, faoliyatsizlik yoki insonning o'z-o'zidan o'tgan holatini, "tundagi to'lin oyni" go'zallik, baxt, quvonch shuningdek yorning visolini anglatishi mumkin.

Tadqiqotlar shuni anglatadiki ramzlar she'riy tasvirlar va ramzlarning ko'p ma'nolidir. Ramzlar ma'noning turli qirralarini yaratish va she'riyatga chuqurlik kiritish orqali estetik va ma'naviy ta'sirni kuchaytiradi. Masalan, "sarasin" yoki "oq" ramzi ko'p xil ma'nolarda ko'rsatilishi mumkin: ular go'zallik, poklik, yangilanish, yoki ayni vaqtda "dushman" kabi salbiy obrazlar bilan bog'liq bo'lishi ham mumkin. She'rdagi ramzlar, ko'pincha, madaniy, tarixi va mifologik kontekstda ishlatilib kelingan bo'lib, muayyan bir xalqning tarixi yoki miflari bilan bog'liq bo'lib, she'riyatga uyg'unlik, mukammallik va ma'naviy tutashuvni olib keladi. Masalan, "cho'pon" yoki "qoraqum" kabi ramzlar an'anaviy yoki diniy ma'nolarni ham anglatishi mumkin. She'rda madaniy, tarixi va mifologik kontekstda ishlatiladigan ramzlar, odatda shu jamiyatning turli asrlardagi madaniy va tarixiy tajribalaridan kelib chiqadi. Bu ramzlar she'riyatda ma'nolarni kuchaytirish, odamlarning umumiy idroki va hissiyotlariga ta'sir ko'rsatish uchun ishlatiladi.

Ba'zi madaniy, tarixi va mifologik ramzlar quyidagicha tasnif etiladi:

✓ **Olimp:** Grek mifologiyasining o'zak ramzi bo'lib, xuddi "Olimpiy xudolar"ning hammasini o'zida mujassamlashtiradi. Bu ramz ularning nobut etilmas kuchini, abadiylikni anglatishi mumkin.

✓ **Sizif:** Grek mifologiyasida Sizif o'ziga tasavvur etib bo'lmaydigan bir mas'uliyatni bajarishga majbur bo'lgan shaxs sifatida tanilgan. Unga ishlatilgan ramzlar ko'pincha, nomus va bearzish mehnatning oxirsizligini bildirish uchun ishlatiladi.

✓ **Feniks:** To'la aloqalar va qayta tug'ilishni bildiruvchi ramz. Bu ramz o'z egasining ajralmas hayot siklini (ya'ni o'lim va qayta tug'ilish) anglatish uchun ishlatiladi.

Lingvopoetikada she'riyat va ramzlarni o'rganishda psixoanalitik yondashuv ham muhim rol o'ynashi mumkin. She'rdagi ramzlar insonning ichki olamining va tarbiyaning, jihatlarining va izhor qilinmagan e'tiborlarining ramzlashuvi bo'lib, inson ruhiyatining ko'p qirrali tarzda ochib chiqishini ta'minlaydi.

She'riy ramzlarni o'rganish lingvopoetikada ko'p **jihatdan** e'tiborga olinadi. Bu ramzlarning to'g'ri va ma'noli ishlatilishi, she'riyatda ma'noning chuqurlashishi va tinglovchini o'ylantirish imkonini beradi. Lingvopoetika orqali she'riy ramzlarning ifodasi va ularning turli ma'nolari aniqlanadi, shunday qilib, shoirlar o'z fikrlarini yanada aniqroq va ta'sirchanroq ijod qilishlari mumkin. Shu bilan birga, she'rda ramzlar faqat badiiy kurashda emas, balki ijodiy mustaqillikni ham namoyon etadi. She'riyatning muhim vazifalaridan biri — tinglovchini tasvirlangan dunyoga yaqinlashtirish, ularga yangi ko'z bilan qarashni taqdim qilishdir. Ramzlar orqali bunday ijodiy jarayonlar yanada qiziqarli va ta'sirchan bo'ladi.

Tilshunoslik ramzlarning muhimligini ta'kidlaydi, chunki ular faqat tilning grammatik qoidalaridan kelib chiqmaydi, balki ular ma'no tuzish va shaxsiy yoki ijtimoiy nuqtayi nazarlardan foydalanish orqali tilni ko'p qirrali va dinamik xolda yaratishga yordam beradi. Ramzlar tilda nafaqat leksik ma'nolarni, balki ijtimoiy, madaniy va psixoemotsional ma'nolarni ham tashiydi. Shu bilan birga, ramzlarning tilshunoslikdagi o'rganilishi tilning amaliy va estetik ko'rsatkichlarini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Lingvopoetika va ramzlar o'zaro bog'liq bo'lib, ularning bir-birini to'ldirishi va shu bilan birga, adabiy tilning go'zalligini, ma'naviy, estetik va estetik yondoshuvlarini paydo qiladi. Lingvopoetik vositalar, ya'ni metaforalar va ramzlar o'rtasidagi o'zaro aloqalar, ma'noni kengaytirish, kontekstni aniqlashtirish va poetik muhitni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Xulosa o'rnida aytadigan bo'lsak, lingvopoetika va ramzlar tilshunoslikda muhim o'rin tutadi. Ular adabiyot va tilning estetik va **ma'noni** shakllantirishdagi rolini ko'rsatadi. Tilshunoslikdagi bu yondashuvlar to'g'ri tushunilsa, ular olib keladigan yangi ma'nolar va obrazlar faqat adabiy san'atning rivojiga yordam berishga emas, balki tilning ijodiy va ma'naviy o'lchamlarini aniqlashtirishga ham xizmat qiladi.

Lingvopoetika va ramzlar orasidagi bog'liqlik adabiy va badiiy tilning og'irlashgan ma'nolarini tushunishda, ularning estetik va simvolik xususiyatlarini o'rganishda muhimdir. Ramzlar til vositalari orqali shiddatli emosiyalar, aniq bo'lmagan tuzilmalar yoki abstraksiyalarni ifodalashga qodir bo'ladi, va bu jarayon lingvopoetika bilan chambarchas bog'liqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Nurmonov A., Iskandarova Sh. Tilshunoslik nazariyasi. - Tosh ket: Fan, 2008.
2. Ashurova Z. Lingvopoetik tadqiqotlarning asosiy tamoyil va yo'nalishi. Maqoladan. 2022

3. Kozenyasheva L.M. Lingvopoeticheskie sredstva sozdaniya obraza slugi v angliyskoy literature XIX-XX vekov. Avtoref kandidat.fil. nauk. – Samara. 2006. S.8.
4. Shaxmatov, A. A. Lingvopoetika va ramzlar — Toshkent: Akademiya. (2018).
5. Yo‘ldoshev M. “Badiiy matn lingvopoetikasi”. Uzbekiston Respublikasi FA “Fan” nashriyoti, 2008 yil. 160 b
6. Yo‘ldoshev M. Badiiy matn va uning lingvopoetik tahlili. Uzbekiston Respublikasi FA «Fan» nashriyoti, 2007 yil.. 125b
7. Kovalev, V. I. Ramzlar va ularning tildagi rolini tahlil qilish – Sankt-Peterburg: Nauka, 2015.